

BERLIJN

van reizigers voor reizigers

BERLIJN

De wereld houdt niet op met draaien. Een wereldreiziger is de eerste om dat te beamen. Hoewel men geen inspanningen gespaard heeft om al de gegevens in deze gids uitgebreid te testen en te actualiseren, is het niet uitgesloten dat je ter plaatse vaststelt dat bepaalde gegevens in deze gids toch al opnieuw gewijzigd zijn. Veel adressen en suggesties in de Trotters zijn bovendien wat 'fragiel', juist omdat ze zo sympathiek en verrassend zijn. We zouden het daarom bijzonder op prijs stellen als je ons op de hoogte brengt van eventuele wijzigingen, zodat we de eerstvolgende herdruk op een correcte manier kunnen aanpassen. Dank bij voorbaat. Ons adres:

TROTTER

Uitgeverij Lannoo
Kasteelstraat 97
B-8700 Tielt

Uitgeverij Terra Lannoo
Postbus 97
NL-3990 DB Houten

E-MAIL: TROTTER@LANNOO.BE

WWW.TROTTERCLUB.COM

De prijscategorieën die in de Trottergidsen worden gebruikt, zijn steeds afgestemd op het land. Als je in een goedkoop hotelletje ongeveer € 25 betaalt, behoort een hotel waar je € 75 neertelt uiteraard tot de dure prijsklasse. De uitgever kan niet aansprakelijk worden gesteld voor eventuele fouten of de gevolgen ervan.

VERTALING Mireille Peeters; 2015 Imago Mediabuilders

REISINFORMATIE VLAANDEREN EN NEDERLAND Wegwijzer, Brugge

OMSLAGONTWERP Studio Jan de Boer / Helga Bontinck

ONTWERP BINNENWERK Imago Mediabuilders

OMSLAGFOTO Thinkstock / Getty Images

OORSPRONKELIJKE TITEL Le Routard – Berlin

OORSPRONKELIJKE UITGEVER Hachette, Paris

DIRECTEUR VAN DE REEKS EN AUTEUR Philippe Gloaguen

STICHTERS Philippe Gloaguen en Michel Duval

ADJUNCTREDACTEUREN Benoît Lucchini en Amanda Keravel

REDACTEUREN Olivier Page, Véronique de Chardon, Isabelle Al Subaihi, Anne-Caroline Dumas, Carole Bordes, André Poncelet, Marie Burin des Roziers, Thierry Brouard, Géraldine Lemauf-Beauvois, Anne Poinot, Mathilde de Boisgrollier, Alain Pallier en Fiona Debrabander

© Hachette (alle rechten voor vertaling, reproductie en bewerking gereserveerd voor alle landen),

Uitgeverij Lannoo nv, Tielt, 2015

© Cartografie Hachette Tourisme

WWW.LANNOO.COM

D/2015/45/446 - ISBN 978 94 014 2315 1 - NUR 512

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

VEELGESTELDE VRAGEN 11

19 TOPERVARINGEN VAN TROTTER 12

REIZEN NAAR BERLIJN 14

BERLIJN PRAKTISCH 17

ABC van Berlijn	18
Alvorens te vertrekken	18
Budget	20
Feesten en feestdagen	22
Fooin	23
Geldzaken	23
Gezondheid	24
Internetadressen	25
Kinderen	25
Klimaat	27
Overnachten	28
Post	30
Reisliteratuur	30
Reisroutes	32
Risico's en ergernissen	34
Taal	35
Telecommunicatie	36
Tijdsverschil	38
Vervoer	38

MENS, MAATSCHAPPIJ, NATUUR EN CULTUUR 41

Berlijn, een korte handleiding	42
Beroemde personen	44
Bevolking	47
Cultureel erfgoed	48
Economie	58
Geschiedenis	60
Keuken	70

Media	75
Milieu	76
De Muur van Berlijn	77
Muziek, evenementen	80
Roken	84
Werelderfgoed van Unesco	85
Zeden en gewoonten	85

PRAKTISCHE INFORMATIE EN ADRESSEN 87

Aankomst en vertrek	89
Nuttige adressen en informatie	92
Hoe je oriënteren?	95
Hoe je verplaatsen?	95

BERLIJN, DISTRICT PER DISTRICT

CHARLOTTENBURG-WILMERSDORF 99

Slapen	102
Eten	104
Iets drinken en uitgaan	107
Naar muziek luisteren	108
Winkelen	108
Wat is er te zien?	108

DE DISTRICTEN TIERGARTEN EN SCHÖNEBERG 115

Slapen	118
Iets drinken, iets eten	119
Lekker gebak eten	120
Uitgaan	121
Winkelen	121
Wat is er te zien?	121

INHOUD

HET DISTRICT MITTE 133

Slapen	136
Eten	139
Iets drinken	144
Dansen in een oude balzaal	146
Uitgaan, naar muziek luisteren	147
Een lekker ijsje eten	148
Winkelen	148
Wat is er te zien?	149

DE DISTRICTEN KREUZBERG EN NEUKÖLLN 177

Slapen	180
Eten	182
<i>Frühstücken</i> en brunchen	184
Iets drinken	184
Naar muziek luisteren, dansen	186
Winkelen	187
Wat is er te zien?	187

HET DISTRICT PRENZLAUER BERG 195

Nuttig adres	198
Slapen	198
Eten	201
<i>Frühstücken</i> , brunchen of pauzeren voor een tussendoortje	203
Een lekker ijsje eten	203
Iets drinken	204
Naar muziek luisteren, dansen	205
Winkelen	206
Wat is er te zien?	206

HET DISTRICT FRIEDRICHSHAIN 207

Slapen in Friedrichshain en aan de kant van Kreuzberg 36	210
--	-----

Eten in Friedrichshain en aan de kant van Kreuzberg 36	213
Iets drinken in dit district	214
Dansen	216
Wat is er te zien in Friedrichshain en aan de kant van Kreuzberg 36?	217

OMLIGGENDE DISTRICTEN

DE DISTRICTEN TREPTOW EN KÖPENICK 221

Wat is er te zien?	221
--------------------	-----

HET DISTRICT LICHTENBERG 222

Wat is er te zien?	222
--------------------	-----

HET DISTRICT WEDDING 224

Slapen en eten	224
Wat is er te zien?	224

HET DISTRICT SPANDAU 225

Wat is er te zien?	225
--------------------	-----

HET DISTRICT DAHLEM 226

Eten	226
Wat is er te zien?	226
Wandelingen	232

HET DISTRICT WANNSEE 233

Slapen	233
Wat is er te zien en te doen?	233

INHOUD

DE OMGEVING VAN BERLIJN - BRANDENBURG

TEN ZUIDWESTEN VAN BERLIJN 238

Potsdam, het Pruisische Versailles	238
Aankomst en vertrek	241
Nuttige adressen en informatie	241
Slapen	241
Eten	242
Iets drinken	243
Wat is er te zien?	244
Wat is er nog meer te zien?	249

Brandenburg	252
Aankomst en vertrek	253
Nuttig adres	253
Eten	253
Wat is er te zien?	253
Wat is er te doen?	253

TEN ZUIDEN VAN BRANDENBURG 254

Lübbenau	254
Aankomst en vertrek	254
Nuttige adressen	254
Slapen en eten	254
Wat is er te zien en te doen?	255

TEN NOORDEN VAN BERLIJN 255

Wat is er te zien?	255
--------------------	-----

REGISTER 262

KAARTEN EN PLATTEGRONDEN

Dahlem	228-229
Berlijn, detailkaart I	uitvouwbare stadsplattegrond
Berlijn, detailkaart II	uitvouwbare stadsplattegrond
Berlijn, metro	uitvouwbare stadsplattegrond
Berlijn, plattegrond	uitvouwbare stadsplattegrond
Berlijn, de Muur van	78
Berlijn, overzichtskaart	90-91
Friedrichshain	211
Potsdam	239

VEELGESTELDE VRAGEN

■ **Is een weekend lang genoeg om Berlijn te bezoeken?**

Dat lijkt moeilijk, want er is echt heel veel te zien. In drie goedgevulde dagen en nachten kun je je wel al een idee vormen. Juist lang genoeg om je warm te maken voor een volgend bezoek, en dan niet alleen om te gaan feesten.

■ **Is het er altijd grijs en koud?**

Berlijn en omgeving genieten van een continentaal klimaat, er zijn dus grote verschillen tussen de zomer en de winter. De sneeuw blijft er langer liggen dan bij ons, maar de zomermaanden kunnen heel warm en droog zijn. Maak een tocht langs de meren en de parken van de stad en je zult versteld staan hoeveel Berlijners daar liggen te zonnen!

■ **Is het leven er duur?**

Het leven is in Berlijn minder duur dan in de rest van Duitsland, dit verklaart ook waarom duizenden jongeren hier neerstrijken bij de eerste zonnestraal. Je kunt goedkoop logeren in de jeugdherbergen en ook goedkoop eten in de *Imbisse* (snackbars). Daarnaast zijn er honderden adressen waar je voor een paar euro's een biertje kunt drinken en feesten. Gezien de grootte van de porties hoeft je bij een restaurant geen voorgerecht te nemen.

■ **Hoe verplaats je je in Berlijn?**

Met de fiets natuurlijk, zoals de meeste Berlijners! Daarnaast is het openbaarvervoersnet heel uitgebreid, betrouwbaar en praktisch, vooral omdat je je fiets in de metro mag meenemen (leuk als het regent). De auto is daarentegen

niet handig, ook al vind je gemakkelijk eenparkeerplaats.

■ **Eet je in Duitsland vet en zwaar?**

Varkensvlees in al zijn vormen ligt weliswaar aan de basis van de Duitse keuken, maar in Berlijn vind je een culinair aanbod uit alle hoeken van de wereld. Je kunt er op elk moment van de dag en op elke mogelijke plek vrij goed eten.

■ **Drinken ze er alleen bier?**

Het is waar dat de gemiddelde Duitser gemakkelijk 150 liter bier per jaar naar binnen giet. Maar er zijn ook lekkere (vooral witte) wijnen en andere trendy drankjes die de moeite zijn om te ontdekken, zoals de Club-Mate.

■ **Is Duits een moeilijke taal?**

Het taalprobleem is in Berlijn minder groot dan elders, want iedereen spreekt hier Engels. Met wat goede wil zul je er dus ongetwijfeld in slagen om je verstaanbaar te maken.

■ **En hoe zit het met cultuur?**

Berlijn is in enkele jaren uitgegroeid tot het epicentrum van de Europese cultuur. Je zult hier je hartje kunnen ophalen: boeiende, hedendaagse architectuur, sensationele musea die niet te duur zijn, ultramoderne tentoonstellingen, klassieke concerten bij de vleet, alle moderne muziekgenres, een alternatief milieu ... en een rijke geschiedenis waarvan je op bijna elke straathoek sporen ziet. In Berlijn wordt het woord *Kultur* niet toevalig met een hoofdletter geschreven.

19 TOPERVARINGEN VAN TROTTER

1 Ga tot boven in de **koepel van de Reichstag** of beklim de **tv-toren** en bewonder de futuristische architectuur van het nieuwe Berlijn. *Blz. 121*

2 Profiteer van het **uitstekende openbaar vervoer** om de stad van nu te ontdekken. Neem bus 100 om op fascinerende wijze terug in de tijd te gaan. *Blz. 96*

3 **Waan je even een echte ontdekkingsreiziger in de stad** en ga op zoek naar het industriële braakland van de wijk **Friedrichshain**. Pik er een optreden, een tentoonstelling of een concertje mee. *Blz. 209*

4 **Leef op zijn Berlijns**, ga op zaterdagavond uit zonder horloge en trakteer jezelf op een **after brunch** in Kreuzberg, een typische gewoonte van de Berlijners die daarna de zondagmiddag doorbrengen met familie of vrienden. *Blz. 184*

5 Volg op de grond de **lijn die vorm geeft aan het tracé van de Muur** tot aan Checkpoint Charlie en negeer de Amerikaanse en Russische nepsoldaten die hier maar al te graag voor toeristen poseren. *Blz. 188*

6 Bezoek de enige **synagoge** die de nazi's niet hebben vernield en ontdek het aangrijpende **Jüdisches Museum**. *Blz. 189*

- 7** Proef van een echte Berlijnse **Currywurst** of een **Eisbein** (varkensschenkel) met daarbij een goed glas lokaal bier. *Blz. 71*
- 8** Droom weg bij de mooie jurken en souvenirs van Marlene Dietrich in het **Filmmuseum**. *Blz. 125*
- 9** Dwaal rond in de meest symbolische wijken van Oost-Berlijn: in **Prenzlauer Berg** om trendy te shoppen en over de **Karl-Marx-Allee** in **Friedrichshain** om even te voelen wat *Ostalgie* is. *Blz. 197, 218*
- 10** Dompel je in het **DDR Museum** onder in de geneugten van het dagelijkse leven in Oost-Berlijn voor de val van de Muur. *Blz. 170*
- 11** Laat in hartje juli **de zon je huid kleuren** op een van de *Strände* (stranden) langs de Spree en kijk dagdromend naar de rondvaartboten. *Blz. 145*
- 12** Leer meer over de Duitse geschiedenis terwijl je door de zalen van het **Deutsches Historisches Museum** loopt. *Blz. 152*
- 13** Trakteer jezelf op een **Berlin by night per fiets** en laat een ander licht schijnen op de monumenten. Sluit je nachtelijke fietstocht af in een van de **kroegen van de Tiergarten**. *Blz. 119*
- 14** Neem een enthousiaste gids in de arm en maak een **thematische wandeling** (Derde Rijk, DDR, *street art* ...): het verleden is nog duidelijk zichtbaar onder het beton, je moet er gewoon naar kijken. *Blz. 32*
- 15** Staar met open mond naar het **borstbeeld van Nefertiti** in de Egyptische afdeling van het **Neues Museum**. *Blz. 160*
- 16** **Herontdek de werken** van de generatie van de **'ontaarde kunstenaars'** die door de nazi's werden afgevoerd en die nu opnieuw op hun plaats staan in het **Museum Berggruen**. *Blz. 108*
- 17** Vergaap je aan de totems en dodenmaskers van de afdeling Oceanïë in het **Ethnologisches Museum van Dahlem**. *Blz. 227*
- 18** **Ril** als je denkt aan het lot van de gevangenen die door de meedogenloze Stasi in **Hohenschönhausen** werden opgesloten. *Blz. 222*

- 19** Neem de trein naar **Potsdam** en laat je overdonderen door de rococowereld van **Schloss Sanssouci**. *Blz. 245*

ABC VAN BERLIJN

STATUUT - een federale deelstaat (Land), maar na de hereniging sinds 1991 ook de hoofdstad van Duitsland.

OPPERVLAKTE - 892 km².

BEVOLKING - meer dan 3,5 miljoen inwoners (4,3 miljoen met de voorsteden erbij) verdeeld over 12 *Bezirke*. 14% vreemdelingen in Berlijn, maar 26% van de Berlijners hebben migranten als voorouders. 176.000 inwoners van Turkse origine, 100.000 Russen, 38.000 ex-Joegoslaven, 28.000 Polen.

BEVOLKINGSDICHTHEID - 3878 inwoners per km².

WERKLOOSHEIDSPERCENTAGE - ongeveer 11,7% in 2013.

BBP - 25.700 euro per inwoner.

GODSDIENSTEN - overwegend lutheranisme, maar ook 200.000 moslims en 11.000 joden.

OFFICIËLE TAAL - Duits.

MUNT - de euro.

POLITIEK REGIME - een federale deelstaat met een kamer van volksvertegenwoordigers die voor 5 jaar worden verkozen en die de burgemeester en de senatoren van de stad aanduiden.

BURGEMEESTER VAN BERLIJN - Michael Müller (SPD).

COALITIE AAN DE MACHT - SPD en CDU.

ALVORENSTE VERTREKKEN

Nuttige adressen

In België

DUITSLAND TOERISME - [W germany.travel](http://www.germany.travel).

AMBASSADE VAN DUITSLAND - Jacques de Lalaingstraat 8-14, 1040 Brussel [☎ \(02\) 787 18 00](tel:+3227871800). Fax (02) 787 28 00 [W bruessel.diplo.de](http://www.bruessel.diplo.de).

GOETHE-INSTITUT - Belliardstraat 58, 1040 Brussel [☎ \(02\) 230 39 70](tel:+322303970). Fax (02) 230 77 25 [@ info@bruessel.goethe.org](mailto:info@bruessel.goethe.org) [W goethe.de/ins/be/bru](http://www.goethe.de/ins/be/bru).

WEGWIJZER REISINFO - Beenhouwersstraat 9, 8000 Brugge [☎ \(050\) 33 75 88](tel:+3237588000) [@ info@wegwijzer.be](mailto:info@wegwijzer.be) [W wegwijzer.be](http://www.wegwijzer.be). Onafhankelijk reisinformatiecentrum met leeszaal (reisgidsen, tijdschriften, kaarten, reisverslagen). Uitgever van het magazine *Reiskrant*. Organisator van Reismarkt (reizigers informeren reizigers), workshops en andere activiteiten. Jeugdendienst en ledenvereniging.

In Nederland

DUITSLAND TOERISME - [W germany.travel](http://www.germany.travel).

AMBASSADE VAN DUITSLAND - Groot Hertoginnelaan 18-20, 2517 EG Den Haag [☎ \(070\) 342 06 00](tel:+31703420600). Fax (070) 365 19 57 [W duitse-ambassade.nl](http://www.duitse-ambassade.nl).

GOETHE-INSTITUT AMSTERDAM - Herengracht 470, 1017 CA Amsterdam [☎ \(020\) 531 29 00](tel:+31205312900). Fax (020) 638 46 31 [@ info@amsterdam.goethe.org](mailto:info@amsterdam.goethe.org) [W goethe.de/amsterdam](http://www.goethe.de/amsterdam).

GOETHE-INSTITUT ROTTERDAM - Westersingel 9, 3014 GM Rotterdam [☎ \(010\) 209 20 90](tel:+31102092090). Fax (010) 209 20 72 [@ info@rotterdam.goethe.org](mailto:info@rotterdam.goethe.org) [W goethe.de/rotterdam](http://www.goethe.de/rotterdam).

In Duitsland

AMBASSADE VAN BELGIË - Jägerstraße 52-53, 10117 Berlijn [☎ \(030\) 206 420](tel:+4930206420). Fax (030) 206 422 00 [@ berlin@diplomatie.fed.be](mailto:berlin@diplomatie.fed.be) [W diplomatie.belgium.be/germany](http://www.diplomatie.belgium.be/germany).

AMBASSADE VAN NEDERLAND - Klosterstraße 50, 10179 Berlijn [☎ \(030\) 209 56 0](tel:+4930209560). Fax (030) 209 56 441 [@ bln@minbuza.nl](mailto:bln@minbuza.nl) [W duitsland.nlambassade.org](http://www.duitsland.nlambassade.org).

Identiteitsbewijzen

In België

Een identiteitskaart volstaat. Kinderen onder de 12 jaar moeten in het bezit zijn van een eigen identiteitsbewijs met foto, verkrijgbaar bij de gemeentediensten van je woonplaats. Reist het kind met één van de ouders, dan is het wenselijk dat de ouder die het niet vergezelt een schriftelijke toestemming opmaakt (in het Engels) en die laat legaliseren door het gemeentebestuur.

In Nederland

Een Europese identiteitskaart of paspoort volstaat. Dat geldt ook voor kinderen.

Reist het kind met één van de ouders, dan is het wenselijk dat de ouder die het niet vergezelt een schriftelijke toestemming opmaakt (in het Engels) en die laat legaliseren door het gemeentebestuur.

Ben je onder de 18 jaar en reis je alleen of met een persoon die niet één van de ouders is, dan is de schriftelijke toestemming van beide ouders vereist (in het Engels). Het bewijs moet worden gelegaliseerd.

Heb je niet de Belgische of Nederlandse nationaliteit, neem dan contact op met de ambassade van Frankrijk in België of Nederland.

VOOR DE ZEKERHEID ...

Het is geen verkeerd idee om scans te maken van je paspoort, visa, bankpas, vliegticket(s), verzekeringpolis en hotelvouchers. Stuur ze vervolgens als een pdf-bijlage in een mail naar jezelf. In geval van verlies of diefstal kun je die documenten dan heel gemakkelijk in een internetcafé weer (laten) afdrukken en zul je het probleem sneller kunnen oplossen bij de autoriteiten.

Een Europees paspoort kan nuttig zijn!

De Europese Unie heeft een systeem van wederzijdse consulaire bijstand ontwikkeld voor onderdanen van de EU die in moeilijkheden verkeren in het buitenland.

Je kunt op deze bijstand een beroep doen als België of Nederland niet over een vertegenwoordiging beschikt in het land waar je je bevindt. Concreet houdt dit in dat je hulp kunt inroepen van de ambassade of het consulaat (geen ereconsulaat) van om het even welke lidstaat van de EU. Deze diensten zullen je rechtstreeks helpen of je zeggen wat je precies moet doen.

De dienstverlening geldt uiteraard uitsluitend voor noodsituaties, zoals overlijden, ongevallen met verwondingen of letsels, ernstige ziekte, repatriëring om medische redenen, arrestatie of gevangenschap. In geval van verlies of diefstal van je identiteitskaart of paspoort kun je bij deze diensten terecht voor een voorlopig reisdocument.

Bij deze consulaire bijstand tussen de Europese lidstaten zul je uiteraard niet altijd in je eigen landtaal worden geholpen. Meestal zal dat gebeuren in een van de courante Europese talen.

Internationale studentenkaart

Deze kaart is in de hele wereld het bewijs dat je student bent. Hiermee kun je profiteren van verschillende voordelen, diensten en studententarieven (op vervoer, overnachtingen, cultuur enzovoort). Met de kaart heb je ook diverse speciale voordelen tijdens het reizen (korting op vliegtickets, hotels en jeugdherbergen, verzekeringen, simkaarten, autoverhuur).

In België

De kaart kost € 9 (plus € 1 verzendkosten). Je kunt deze verkrijgen op vertoon van je identiteitskaart, je studentenkaart en een foto bij:

CONNECTIONS - *Connections Travel Shops in Aalst, Antwerpen, Brasschaat, Brugge, Brussel Centrum, Brussel Elsene VUB, Brussel Schuman, Brussel Toison d'Or, Brussels Airport, Ukkel, Gent, Gent Expo, Hasselt, Kortrijk, Kraainem, Leuven, Lommel, Mechelen, Mortsel, Oostende, Roeselare, Sint-Niklaas, Turnhout, Vilvoorde.*

DE BRANDENBURGER TOR, EEN VAN DE BELANGRIJKSTE
BEZIENSWAARDIGHEDEN VAN BERLIJN.

MENS, MAATSCHAPPIJ, NATUUR EN CULTUUR

Berlijn, een korte handleiding	42
Beroemde personen	44
Bevolking	47
Cultureel erfgoed	48
Economie	58
Geschiedenis	60
Keuken	70
Media	75
Milieu	76
De Muur van Berlijn	77
Muziek, evenementen	80
Roken	84
Werelderfgoed van Unesco	85
Zeden en gewoonten	85

DE SIEGESSÄULE, ZUIL VAN DE OVERWINNING

DE DISTRICTEN TIERGARTEN EN SCHÖNEBERG

(plattegrond, C-D2-3-4)

Reichstag	121
Potsdamer Platz	124
Deutsche Kinemathek- Museum für Film und Fernsehen	125
Gemäldegalerie	128

Het district Tiergarten dankt zijn naam aan het immense, 200 ha grote park, een van de bekendste groene longen van Berlijn. De majestueuze *Straße des 17. Juni* doorkruist het park van west naar oost. Halverwege tussen het station *Zoologischer Garten* en de Brandenburger Tor verrijst de *Siegestäule* (de zuil van de overwinning), waar de engelen elkaar ontmoeten in de film van Wim Wenders *Himmel über Berlin*. Je kunt er omheen! Of je nu bus 100 neemt in de richting van de *Reichstag* of bus 200 naar de *Potsdamer Platz*, je tocht zal heel sterk op een geschiedenisles lijken waarbij de vroegere beelden elkaar opvolgen, elk met hun eigen commentaar. Aan de ene kant het politieke apparaat met een reeks officiële gebouwen, aan de andere kant een futuristisch aandoende plek met winkels, restaurants en bioscopen naar ieders smaak en ieders beurs. Moeilijk om je hier het *no man's land* voor te stellen dat veertig jaar lang werd begrensd door de Muur: bus 200 is een teletijdmachine, maar dan wel eentje met grenzen ...

Verder naar het zuiden, in *Schöneberg*, gaat de geschiedenisles gewoon verder: 'Ich bin ein Berliner', zei J.F. Kennedy in 1963 op de pui van het stadhuis, het toenmalige politieke hoofdkwartier van West-Berlijn. De Duitsers hebben hem toen niet serieus genomen.

Dit district heeft alleen de goede aspecten bewaard uit de periode waarin de stad verdeeld was: het kosmopolitisme (omdat daar elders geen plaats voor is), de vele wijnhandels, boekwinkels en modeboetieks doen het

uitstekend aan de *Winterfeldtplatz* en rond het *Heinrich-von-Kleist-Park*, en ook de oude gebouwen worden hier ijverig gerestaureerd. Dit is tevens de meest *gay* buurt van Berlijn.

SLAPEN

GOEDKOOPE

Jugendherberge Berlin International (plattegrond D3-4, 44): *Kluckstraße 3* ☎ 747 68 79 10 @ *jh-berlin@jugendherberge.de* 🌐 *jh-berlin-international.de*. U-Bahn: *Kurfürstenstraße* 🚇 M29. Receptie dag en nacht geopend. Overnachting in een slaapzaal met 4-12 bedden € 17-24 voor reizigers tot 27 jaar, € 20-28 voor wie ouder is. Tweepersoonskamer met of zonder eigen badkamer € 30-33 (€ 34-37 voor de 27-plussers). Ontbijt inbegrepen. Avondmaal (tot 19.30 u) € 8. Gratis parkeren. Internet, wifi. De jeugdherberg die het dichtste bij het centrum ligt en dus ongetwijfeld de meest praktische is. Goed gelegen, dicht bij een kanaal, tussen de Neue Nationalgalerie en het Bauhaus-Archiv. Minpunt: geen keuken voor de gasten. Schone, eenvoudige slaapzalen en kamers. Sommige hebben een eigen douche en wc. Het interieur is niet de grote troef van dit adres (op-en-top functieel!), maar je hebt er wel een spelzaal (biljart, tafeltennis, tafelvotbal) en op zomeravonden heerst er een levendige sfeer wanneer groepjes warmlopen voor een avondje stappen.

DOORSNEEPRISJ TOT LUXUEUS

Hotel-Pension Nürnberger Eck (plattegrond C4, 45): *Nürnberger Straße 24a, 10789* ☎ 235 17 80 @ *nuemberger-eck@t-online.de* 🌐 *nuemberger-eck.de*. U-Bahn: *Augsburger Straße of Wittenbergplatz*. Een tweetal minuten van het Europa Center. Op de 1ste verdieping. *Opgelet: na 22.00 u is de receptie niet altijd bemand!* Tweepersoonskamer met of zonder badkamer € 72-92. Ontbijt inbegrepen. Een reliëf! De bommen hebben een oogje dichtgeknepen voor dit grote gebouw dat nu tot pension is omgebouwd. Het lijtwerk en de ouderwetse meubelen in de ruime kamers laten de heerlijke Berlijnse sfeer van voor de oorlog herleven, voor wie heimwee heeft naar de sfeer

van de film *Cabaret*. Alles is brandschoon. Een charmant adres in retrostijl in het centrum van de hoofdstad. Uitstekende ontvangst, een brede glimlach, een overvloed aan tips en een ontbijt dat bijna à la carte is.

Pension Fischer (plattegrond C4, 45): *Nürnberger Straße 24a, 10789* ☎ 21 91 55 66 @ *info@hotel-pension-fischer.de* 🌐 *hotel-pension-fischer.de*. U-Bahn: *Augsburger Straße of Wittenbergplatz*. Op de 2de verdieping. Gesloten met Kerstmis. Tweepersoonskamer met douche en wc op de gang € 65-90, met eigen douche en wc € 80-125. Ontbijt inbegrepen. Betaald parkeren. Ideaal om voor een zacht prijsje in het centrum van de hoofdstad te logeren. Een groot herenhuis met stucwerk bij de ingang. De ruime, in frisse tinten geschilderde kamers zijn allemaal verschillend, sommige hebben zelfs een eigen zithoek (dit zijn de gezinskamers, want de slaabank dient dan als bed voor de kinderen).

Hotel Arco (plattegrond C4, 47): *Geisbergstraße 30, 10777* ☎ 235 14 80 @ *info@arco-hotel.de* 🌐 *arco-hotel.de*. U-Bahn: *Wittenbergplatz*. Slechts 10 min van de *Ku'damm*. Tweepersoonskamer € 76-116, afhankelijk van de grootte en de periode. Ontbijt inbegrepen. Parkeerplaats € 13. Internet, wifi. Een klein, gezellig hotel in een rustige buurt. De onberispelijke tweepersoonskamers zijn sober en modern ingericht en allemaal voorzien van een functionele douche, flatscreen-tv, radio en een kluisje. De uitbaters zijn Fransen en het personeel is heel hartelijk. Je kunt hier op het terras ontbijten tot 11.00 u, met uitzicht op een prachtig aangelegde tuin! Leuk. Fietsverhuur.

Motel One Tiergarten (plattegrond C4, 22): *An der Urania 12-14, 10787* ☎ 23 63 12 90 @ *berlin-tiergarten@motel-one.com* 🌐 *motel-one.com* 🚗 U-Bahn: *Wittenbergplatz*. Tweepersoonskamer € 78-100, afhankelijk van het comfort. Internet, wifi. Hetzelfde concept en hetzelfde comfort als bij zijn naamgenoot in Charlottenburg (zie 'Slapen' bij Charlottenburg).

Het voordeel van dit adres is de centrale ligging (vlak bij de metro), de enorme capaciteit (met 450 kamers moet het wel erg tegenvallen als je geen plaats meer hebt) en het kleine gazon met ligstoelen om je in alle rust tussen twee bezoeken door in de zon te koesteren.

🏠 **Art'Otél Berlin City Center West (detailkaart I B4, 24):** Lietzenburger Straße 85, 10719 ☎ 887 77 70 @ abrcres@pphe.com 🌐 artotels.com. U-Bahn: Uhlandstraße. Tweepersoonskamer € 79-185, afhankelijk van de periode (beurzen, speciale evenementen ...). Internet, wifi. Nog een van de designhotels die zo'n beetje overal de kop opsteken. Hier is het interieur beïnvloed door het werk van Andy Warhol. Je kunt niet ontkomen aan zijn gebleekte ragebol, hij is overal, tot in de badkamer toe! Service van topkwaliteit en verfijnd comfort, maar jammer dat sommige kamers zo klein zijn. Als compensatie: gratis wifi.

🏠 **Hotel Kronprinz (plattegrond A4, 28):** Kronprinzendam, 10711 ☎ 89 60 30 @ reception@kronprinz-hotel.de 🌐 kronprinz-hotel.de. S-Bahn: Halensee 🚶 X10, M19 en M29. Buiten het centrum, aan het einde van de Ku'damm, maar heel goede verbindingen met het openbaar vervoer en slechts 20 min verwijderd van de luchthaven Tegel. Tweepersoonskamer € 150-215, afhankelijk van de periode. Verrukkelijk ontbijtbuffet € 12,50. Vaak aanbiedingen. Garage € 13. Internet, wifi. Een trots gebouw van 1894 met een grote trapgevel en daarvoor een aangenaam terras. Volledig vernieuwd. Grote, gezellige een heerlijk comfortabele kamers. Vriendelijke ontvangst. 's Nachts is er wel wat verkeer op de nabije S-Bahn, maar zonder al te veel hinder.

🏠 **Ellington Hotel (plattegrond C4, 40):** Nürnbergerstraße 50-55, 10789 ☎ 68 31 50 @ contact@ellington-hotel.com 🌐 ellington-hotel.com. U-Bahn: Augsburger Straße of Wittenbergplatz. Tweepersoonskamer € 128-308, afhankelijk van de klasse. Prijzen variëren sterk naargelang het seizoen en de bezetting. Internet, wifi. Een themahotel voor liefhebbers van Duits expressionisme, jazz en minimalistisch design. 285 kamers om indruk te maken; gangen en trappen die bij de bouw in 1920 vast niet zo

zonnig en stralend waren. Kamers met airco en veel licht. Hedendaagse, minimalistische inrichting: mooi! Jazzy sfeer aan de muren, bij de bar en tot in de ontbijtzaal. De prijzen in restaurant *Le Duke* zijn buitensporig hoog, maar het is zo chic!

🏠 **25 Hours Hotel Bikini (plattegrond C3, 37):** Budapester Straße 40 ☎ 120 22 10 @ bikini@25hours-hotel.com 🌐 25hours-hotel.com. S-Bahn en U-Bahn: Zoologischer Garten 🚶 100, halte Breitscheidplatz. Tweepersoonskamer € 100-250, afhankelijk van de grootte en het seizoen. Regelmatig aanbiedingen. Wifi. De hele wereld spreekt over de wc's van het restaurant van dit nieuwe adres: ze hebben een volledig glazen muur aan de straatkant! Maar de belangrijkste troef van dit leuke designhotel is zijn ligging, vlak naast de dierentuin. Ruim 150 kamers, waarvan het type 'Jungle' rechtstreeks uitkijkt over het omheinde terrein van de apen en de olifanten. Ook vanaf het Monkey-terras op de tiende verdieping heb je een schitterend uitzicht op de dierentuin.

IETS DRINKEN, IETS ETEN

IN EEN BIERGARTEN, GOEDKOOP TOT DOORSNEEPRIJS

🍷 🍷 **Café am Neuen See (plattegrond, C3 127):** Lichtensteinallee 2 ☎ 254 49 30 @ info@cafe-am-neuen-see.de. Vlak achter de dierentuin, in Tiergarten, aan de oever van het meer. S-Bahn en U-Bahn: Zoologischer Garten. Restaurant dag. geopend vanaf 9.00 u; Biergarten ma.-vr. vanaf 11.00 u, za.-zo. vanaf 10.00 u (in de winter alleen zo. 10.00-20.00 u). Gerechten € 10-16. Een immense en druk bezochte Biergarten die bij de eerste zonnestralen de deuren opent: ligstoelen aan het water, een speeltuin voor de kinderen en in de zomer kun je zelfs bootjes huren. Ronduit heerlijk! Om te eten kun je kiezen tussen een restaurant dat lijkt op een gezellig chalet (best aangenaam als het koud is) en een snackbar waar je allerlei soorten pizza's en grillgerechten kunt krijgen. Leuk en bruisend van leven, maar niets weerhoudt je ervan om gewoon wat te drinken, vergezeld van een plakje *Leberkäse* op een sneetje brood.

☒ 📍 **Schleusen Krug (detailkaart I C3, 140):** Müller-Breslau-Straße ☎ 178 313 99 09
 @ kontakt@schleusenkrug.de. Bij de sluis van Tiergarten. Dag. geopend 10.00-24.00 u (in de winter 11.00-18.00 u). Gerechten circa € 6-14. Nog een Biergarten, niet ver van het vorige adres, die bij de Berlijners van alle leeftijden erg in de smaak valt, ook al is de kwaliteit omgekeerd evenredig met de kwantiteit van het aantal biersoorten en worsten die hier te krijgen zijn. 's Avonds herken je het café aan de kleine lampions, waardoor het een beetje lijkt op een ouderwetse uitspanning. Enorme terrassen. Eentje kijkt uit over de sluis zodat je de boten voorbij kunt zien varen terwijl jij een lekker biertje drinkt. Een kraam met grillgerechten of stevige, traditionele schotels voor wie plots enorme honger krijgt. Heel druk op vrijdag- en zaterdagavond.

DOORSNEEPRIJS TOT LUXUEUS

☒ 📍 **Maultaschen Manufaktur (plattegrond D4, 132):** Lützowstraße 22 ☎ 66 65 73 73
 @ info@maultaschen-manufaktur.de. U-Bahn: Kurfürstenstraße. Geopend ma.-za. 12.00-24.00 u (za. nog later); de keuken sluit om 23.30 u. Gerechten circa € 11-13. Iedereen kent ravioli, maar de Maultaschen, de Duitse variant ervan, zijn nauwelijks bekend. Het is echter hetzelfde principe, alleen zijn de Maultaschen groot, gevuld met vlees of groenten, worden ze klaargemaakt met uien of champignons en geserveerd met aardappelen en salade. Niet goed voor de lijn, maar o zo lekker! Bovendien zou het zonde zijn om niet van deze Duitse specialiteit te proeven, vooral omdat ze hier vers zijn en met een glimlach worden opgediend in een gezellige, kleine bistro.

☒ 📍 **Joseph Roth Diele (plattegrond D4, 129):** Potsdamer Straße 75 ☎ 26 36 98 84
 @ info@joseph-roth-diele.de. U-Bahn: Kurfürstenstraße. Geopend ma.-vr. 10.00-24.00 u. Gerechten € 7-11; menu's vanaf € 15. Een ongevoond adres. Dit 'kunstenarscafé' is opgedragen aan de schrijver en journalist Joseph Roth, in 1938 in Parijs aan een overdosis alcohol overleden. Op de muren kun je heel wat citaten lezen. Vrolijke mix van stijlen en klanten onder de

prachtige gipsen rozet en de boekenrekken die afgeladen vol staan met boeken ... van Joseph Roth (die je kunt lenen om je in een leeshoek af te zonderen). Wat betreft het voedsel voor de maag, kun je kiezen uit twee warme gerechten die elke dag anders zijn. Maar wie in de geest van deze plek wil blijven, bestelt *Flammkuchen*, geserveerd op een houten plank. Er zijn drie varianten (kaas, ham en spinazie). Eenvoudig en verrukkelijk.

☒ 📍 **Kraampjes in de KaDeWe (plattegrond C4, 406):** zie verderop bij 'Winkelen'. Vergeet de traiteur op de zevende verdieping en stop op de zesde verdieping. Daar kun je jezelf verwennen zonder je te ruïneren. Er zijn *food corners* naar ieders smaak, voor de specialist op het vlak van *Currywurst* via pastagerechten die voor je neus worden klaargemaakt met ingrediënten die je zelf uitkiest tot kraampjes met schaal- en schelpdieren, vis en allerlei sushi. Ook de vegetariërs worden niet vergeten. En de zoetekauwen kunnen terecht bij de banketbakkerij, maar onthoud wel dat de Berlijners niet beroemd zijn om hun taartenkennis!

HEEL LUXUEUS

☒ 📍 **Heising (detailkaart I C4, 134):** Rankestraße 32 ☎ 213 39 52 @ b.heising@gmx.de. U-Bahn: Kurfürstendamm of Wittenbergplatz. Dag. geopend vanaf 19.00 u. Driegangenmenu € 46, viergangenmenu € 54. Achter een onogelijke gevel gaat een heel goed restaurant schuil. Het lijkt alsof hier in dertig jaar niets is veranderd. Het geheel is in een soort neorococostijl ingericht (gordijnen, tapijten, antieke meubelen en gedempt licht). Verzorgde, Frans geïnspireerde, gastronomische keuken. Hoffelijke ontvangst, uit een andere tijd!

LEKKER GEBAK ETEN

☒ 📍 **Café Buchwald (plattegrond C2, 215):** Bartningallee 29 ☎ 391 59 31 📖 konditoreibuchwald.de. U-Bahn: Hansaplatz; S-Bahn: Bellevue. Dag. geopend 8.00-20.00 u (zo. vanaf 9.00 u). Deze kleine banketbakkerij die al 160 jaar zeer hoog staat aangeschreven bij de Berlijners, is de ideale plek om na de middag

een zoete pauze in te lassen, langs de Spree. Verrukkelijke *Käsekuchen*, ook al is de specialiteit van het huis de *Baumkuchen*, een soort gebak van de grill.

UITGAAN

Kumpelnest 3000 (plattegrond D4, 223): *Lützowstraße 23* ☎ 261 69 18 **W** *kumpelnest3000.com*. U-Bahn: *Kurfürstenstraße*. Dag. geopend 19.00-6.00 u. *Gratis toegang*. Het 'nest van de makers', een voormalig bordeel met een bijzonder kitscherig interieur (behang uit Duizenden-een-nacht, tekeningen van Walt Disney ...), is nu het adres waar de echte nachtbrakers naar afzakken nadat ze de andere disco's hebben bezocht. Rond 4.00 u 's ochtends is het feest op de kleine dansvloer nog altijd volop aan de gang. De muziek is gevarieerd, want de klanten bepalen mede wat er wordt gedraaid.

WINKELN

Europa Center (plattegrond C3, 402): *Budapester Straße*. Het commerciële centrum, de tempel van het kapitalisme in Berlijn, wordt bekrond met de Mercedes-ster. Modeboetieks, restaurants, cabaret, bioscoop. In de hal worden groot en klein gefascineerd door de clepsydra, *Uhr der fließenden Zeit*, een waterklok. Het is een werk van de Fransman Bernard Gitton. Behalve die ene attractie heeft de winkelgalerij weinig te bieden (tenzij je bij *Hertz*, vlak ernaast, moet zijn om een auto te huren).

KaDeWe (plattegrond C4, 406): *Tauchenstraße 21-24* **W** *kadewe.de*. U-Bahn: *Wittenbergplatz*. Geopend ma.-do. 10.00-20.00 u, vr. 10.00-21.00 u en za. 9.30-20.00 u. Het *Kaufhaus des Westens* ligt dicht bij de Ku'damm en is een waar instituut dat al meer dan honderd jaar oud is. Een onvervalste consumptietempel en een echte ontdekkingsreis, van de parfumafdeling op de begane grond tot de legendarische zesde verdieping, het koninkrijk van de gastronomie en de delicatessen (zie eerder bij 'iets drinken, iets eten'); op de zevende verdieping (de bovenste) vind je een zelfbedieningsrestaurant verzorgd door een traiteur die topkwaliteit levert en waar je naar gewicht betaalt. Dit warenhuis is een 60.000 m² groot labyrint waar je alles vindt wat

elders niet te vinden is (zo werd vroeger toch beweerd, nu is dat minder waar).

• Openluchtmarkt op de Winterfeldtplatz (plattegrond D4): wo. 8.00-14.00 u en za. 8.00-16.00 u. U-Bahn: *Nollendorfplatz*. Om je in de Berlijnse sfeer onder te dompelen. Daarna ga je struinen in de straten rond het plein, bijvoorbeeld van de Goltzstraße naar de Grünwaldstraße.

• Rommelmarkten: za.-zo. 10.00-17.00 u. De bekendste is de *Berliner Trödel und Kunstmarkt* en wordt vlak bij de *Tiergarten* gehouden in de *Straße des 17. Juni* (plattegrond, C3; S-Bahn: *Tiergarten*).

WAT IS ER TE ZIEN?

In de buurt van de Reichstag (plattegrond en detailkaart II E2-3)

Reichstag: *Platz der Republik*. Koepel dag. geopend 8.00-24.00 u; na 22.00 u worden er geen bezoekers meer toegelaten. Gesloten op 24 en 31 dec. (na de middag). *Gratis toegang, maar alleen na reservering: mogelijk via internet, minstens 3 dagen van tevoren en in het echte hoogseizoen nog veel langer van tevoren* **W** *bundestag.de/anfrageformulare*. Voor de reservering moet je de naam, voornaam en geboortedatum van de bezoekers opgeven. Je kunt ook ter plaatse reserveren: ga met je identiteitskaart in de hand in de rij staan bij het loket aan de voet van de Reichstag (langs de laan). In het beste geval kun je dan 2 uur later naar binnen, maar meestal is het pas voor de volgende dag of 2 dagen later. Om in de Reichstag binnen te mogen, moet je altijd je identiteitsbewijs tonen en een bevestigingskopie van de reservering. Meld je 15-30 min voor de verwachte tijd bij de receptie. De ingang rechts is voorbehouden aan mensen met beperkte mobiliteit en gezinnen met jonge kinderen (ook dan is reserveren verplicht!). Voor de rondleidingen moet je op zijn minst 1 maand van tevoren reserveren per fax ☎ 22 73 00 27 of 22 73 64 36. Je kunt ook een brief schrijven: *Deutscher Bundestag, Besucherdienst, Platz der Republik 1, 11011 Berlin*. Voor inlichtingen ☎ 22 73 21 52. De gratis audiogids is best handig. Het is een must geworden voor wie Berlijn bezoekt: sinds de heropening hebben al miljoenen nieuwsgierigen het hellende